

Podlistak „Žene, mir, bezbednost“ mart 2013.

Poštovane čitateljke i čitaoci, objavljivanjem ovog feljtona želimo da donesemo boljem informisanju o dokumentima UN o bezbednosti, demilitarizaciji, većem uticaju žena na rešavanje postkonfliktnih problema, pre svega u Srbiji, ali i na zapadnom Balkanu. Nadamo se da će Podlistak čitati one i oni koji se interesuju za preispitivanje tradicionalnog koncepta nacionalne bezbednosti, reformu sektora bezbednosti, rodnu dimenziju bezbednosti, bezbednosne integracije i feminističko-antimilitaristički koncept bezbednosti. Solidarnost i uzajamna podrška su za Žene u crnom koncept i praksa ljudske bezbednosti koja se ne zasniva na moći oružja, već na širenju vrednosti pravde, feminizma, antifašizma, antimilitarizma, poštovanja ljudskih i prava, interkulturalnosti... Očekujemo vaše priloge o ovim pitanjima. Podlistak izlazi mesečno na srpskom i engleskom jeziku. U elektronskom formatu je dostupan na internet stranicama www.zeneucrnom.org

Uredništvo

Sadržaj

Žene u crnom i Rezolucija 1325

Ženski bilans Rezolucije 1325	3
-------------------------------	---

Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Ne damo da nas zastraše	6
Marš centrom Beograda	7
Ta velika reč „dom“	9
Pod cevima tenkova	9
Ženska solidarnost iznad granica	10
Ne sme ni jedan da preživi	11
Žene plaćaju cenu revolucije	12
Ljevičari bez jednakosti	13

Iskustva drugih

Prihvatanje mučne istine: Haški tribunal nije naš sud	13
Žena sam, a ne žrtva	16

Žene u crnom i Rezolucija 1325

Ženski bilans Rezolucije 1325

U novembru 2012. u Misiji Kanade pri UN predstavljen je pregled sprovođenja Rezolucije 1325 u 16 zemalja sveta: Avganistanu, Burundiju, Kolumbiji, Demokratskoj Republici Kongo, Fidžiju, Liberiji, Nepal, Holandiji, Filipinima, Ruandi, Siera Leoneu, Španiji, Šri Lanki, Južnom Sudanu, Švedskoj i Ugandi. Naglasak u ovom „ženskom pregledu“ je bio na specifičnostima pojedinih zemalja i preporukama obzirom na trendove koji se javljaju u tim zemljama, kako bi članice Globalne mreže žena, graditeljki mira (GNWP) i njihovi partneri mogli da iskoriste ove nalaze.

GNWP saopštava da su indikatori sprovođenja Rezolucije pročišćeni u skladu sa tematskim klasterima kako bi se analizirao njihov napredak ili regresija. Ranijih 16 indikatora je svedeno na 11 – na stubove „učeeće“, „sprečavanje“ „zaštita“ i „promocija“.

Za čitateljke i čitaoce podlistka izabrali smo prikaz indikatora sprovođenja Rezolucije 1325 u tri zemlje: Avganistanu, Liberiji i Španiji.

Avganistan

Indikator 8: Broj i priroda odredaba/preporuka Komisije za istinu i pomirenje i drugih foruma tranzicione pravde o ženskim pravima

U Avganistanu ne postoji Komisija za istinu i pomirenje ni drugi mehanizmi tranzicione pravde. Implementacija APRP-a (Programa za mir i reintegraciju u Avganistanu) koji znači reintegraciju bivših pobunjenika u zajednice je jedino što je Avganistan uradio po pitanju tranzicione pravde. Program reintegracije bivše borce finansijskim podsticajima.

Avganistanska nezavisna komisija za ljudska prava (AIHRC) je na osnovu zahteva Avganistanaca da svi koji su narušili ljudska prava odgovaraju za zločine nad civilima sastavila izveštaj o kršenju ljudskih prava. Međutim, vlada Hamida Karzaija Zakonom o amnestiji štiti sve koji su počinili zločine u periodu mudžahedina.

Indikator 9: Procenat žena koje dobijaju finansijsku pomoć u procesu razrešenja sukoba

Program reintegracije koji nadgleda APRP, dobija sredstva od 2010. godine da bi siromašnim bivšim borbicima isplatio finansijske podsticaje. Ne zna se da li se žene uopšte dobijaju ovu finansijsku pomoć.

Indikator 11a: Isplaćena sredstva za projekte Žene, mir, bezbednost (ŽMB) i Programe ŽMB za organizacije civilnog društva (CSO)

CSO u Avganistanu uglavnom rade na projektima koje finansiraju inostrane organizacije, UN ili ambasade. Projekti ŽMB su većinom usredsređeni na podizanje svesti i izgradnju kapaciteta, ali su uglavnom kratkoročni i slabo alimentirani.

Indikator 11b: Vladina sredstva za projekte ŽMB

Iz budžeta se finansiraju implementacije NAPWA (Nacionalni akcioni plan za žene u Avganistanu); podrška APRP-u za inkluziju roda; izgradnju kapaciteta rodni i ljudskih prava i zaštitu žena. Postoji i podrška za klastere mira i pravde Programa nacionalnih prioriteta; primenu zakona o zaustavljanju nasilja nad ženama (EVAW), jačanje kapaciteta pravosudnog sektora i podršku za stvaranje NAP-a pod pokroviteljstvom Ministarstva spoljnih poslova. Iznos za finansiranje ovih programa nije poznat.

Liberija

Indikator 2: Procenat žena među mirovnim pregovaračima

Žene Liberije nikada nisu bile direktno potpisnice ili posrednice u brojnim mirovnim sporazumima tokom građanskog rata, ali se u nedavnoj anketi od 247 ispitanika o procesu primene Rezolucije 1325 njih 242 u različitom stepenu saglasilo da je angažovanje žena u izgradnji mira pozitivno. Građanski rat u Liberiji počeo je krajem 1989. i trajao više od 14 godina. Ženski mirovni pokret počeo je 2003. kada su Žene u mreži izgradnje mira (WIPNET), programu Zapadnoafričke mreže izgradnje mira (WANEP) počele aktivni protest i odbranu mira. Tokom mirovnih pregovora u Akri su žene fizički sprečile pregovarače da napuste zgradu dok se ne sporazumeju. Na izborima 2011. kada se činilo da zemlji pretilo nasilje a sigurnost države se srozava, žene su opet bile glavni zagovarači mira.

Indikator 8: Broj i priroda preporuka Komisije za istinu i pomirenje (Komisija) i drugih foruma tranzicione pravde o pravima žena

Pre jedva tri godine okončan je mandat Komisije. Preporukama Komisije protivili su se neki poslanici i članovi vlade koji su učestvovali u sukobima. Komisija je utvrdila da su "sve strane u oružanom konfliktu povredile, ponizile, prekršile, narugale se pravima žena, izvršile seksualno i rodno zasnovano nasilje nad ženama uključivo silovanje, seksualno ropstvo, prisilne brakove i druge dehumanizujuće akte". Osim suđenja i lustracije Komisija je preporučila reparacije naročito ženama i deci. Komisija se efikasno usredsredila na učešće žena i roda u procesu uzimanja izjava, iskaza i dokumentacije. Od 198 onih koji su uzimali izjave od žrtava sto su bile žene. Od 22.000 uzetih izjava 47 odsto su bile izjave žena, a više od 200 žena je javno svedočilo pred Komisijom.

Indikator 11a: Izdvojena i dodeljena sredstva CSO za programe i projekte za ŽMB

Osim izveštaja o 50.000 dolara koje je Ministarstvo za rod i razvoj dodelilo mreži CSO u avgustu 2012, nema drugih informacija o finansiranju CSO za realizaciju primene Rezolucije 1325. Treba naglasiti da većina CSO veoma oprezno otkriva izvore finansiranja pred onima koje smatraju "outsider-ima".

Indikator 11b: Izdvojena i dodeljena sredstva vlade za programe i projekte za ŽMB

Osim 6.000.000 dolara koja je dobila od Švedske agencije za međunarodni kooperativni razvoj (SIDA), vlada veoma malo ulaže u projekte za žene, mir i bezbednost.

Španija

Zemlja nije u oružanom sukobu osim što postoji napetost u odnosima sa baskijskim pokretom za nezavisnost. Španija ima nekoliko akcionih planova koji se tiču roda: plan o sprečavanju rodno zasnovanog nasilja među migrantima i plan protiv seksualne trgovine i eksploatacije. Postoje dva nacionalna akciona plana koji se odnose na primenu Rezolucije 1325: plan vlade iz 2007. i plan „Žene i izgradnja mira u španskoj saradnji“.

Indikator 1: Indeks učešća žena u vlasti

Godine 2010. u vlasti Španije je bilo 46,67% žena.

Indikator 3: Indeks učešća žena u sektoru pravosuđa i bezbednosti.

Žene su ušle u armiju Španije prvi put 1988. U pravosuđu ima 47,95% žena.

Indikator 4: Postotak žena u mirovnim misijama

Ima ih 8% u proseku, iako ih je u "Operaciji Atalanta" čak 10.5%.

Indikator 7: Broj žrtava seksualnog i rodno zasnovanog nasilja

Ministarstvo zdravlja, socijalnih pitanja i jednakosti objavilo je izveštaj o nasilju nad ženama. Godine 2009. bilo je 55 takvih zločina, što je najmanje od 2003. Među žrtvama, njih 29,1% bilo je mlađe od 30 godina; 29,1% je imalo između 31 i 40 godina, a 29,1% je imalo između 41 i 64 godine. Najviše počinilaca nasilja (30,9%) imalo je između 41 i 64 godine, a 20% su bili stariji od 64 godine. 56,4% žrtava bilo je u intimnom odnosu sa počinioćima, dok su 43,6% ubili ex-partneri.

Indikator 13: Programi za vojnike i policajce koji se tiču rezolucija 1325 i 1820, međunarodnih instrumenata za ljudska prava i međunarodnog humanitarnog prava

Španski armijski personal u mirovnim misijama prošao je obuku o Rezoluciji 1325. Španija je učestvovala u ad hoc radnim grupama koje su se bavile odnosom Rezolucije 1325 i NATO-a što je 2009. rezultiralo direktivom "Uključenje Rezolucije 1325 i rodne perspektive u komandnu strukturu NATO-a uključujući mere zaštite tokom oružanog sukoba". Personal za mirovne misije se u Španiji obučava o ljudskim pravima i međunarodnom pravu, a na terenu ima specijalnu obuku.

Indikator 14: Dodela sredstava za CSO (uključujući ženske grupe) za ŽMB

Između 2007. i 2011. Španska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (AECID)) podržala je inicijative za povećanje učešća žena u odlučivanju o miru i bezbednosti, uključujući sprečavanje i razrešenje sukoba. Pomoć su dobile CSO na teritoriji Palestine, u Jordanu, Libanu, Iraku, Bosni i Hercegovini koju koordinira lokalna NGO Žene ženama, na Kosovu, u Kolumbiji, Peruu, Ekvadoru, Brazilu.

Godine 2008. formiran je Fond za rodnu jednakost sa UNIFEM-om u koji je vlada Španije uložila 50 miliona evra.

(Čitav izveštaj GNWP je na <http://www.gnwp.org/what-we-do/policy-advocacy/in-country-and-global-monitoring-of-united-nations-security-council-resolution-1325>)

II Aktivnosti Žena u crnom na demilitarizaciji bezbednosti

Ne damo da nas zastraše

Povodom Međunarodnog dana borbe protiv rasizma, Nedelje evropske akcije protiv rasizma i Meseca ženskog romskog aktivizma, Žene u crnom su 21. marta na protestu pred Filozofskim fakultetom u Beogradu ukazale na ugroženost manjina u Srbiji.

Organizatori i organizatorke protesta su želeli/e da podsete predstavnike vlasti u Srbiji na rasizam koji se ogleda, pre svega, u odnosu prema romskom stanovništvu.

“Obespravljeno, osiromašeno stanovništvo sistematski se deli, svi koji su različiti postaju pretnja i neprijatelj. Elita koristi strah da bi, u vreme krize, uništila empatiju i solidarnost, stvorila distancu među ljudima i slomila bilo kakav građanski otpor”, rečeno je tokom protesta.

“Uprkos međunarodnim i domaćim aktima, koji bi trebalo da spreče rasnu diskriminaciju, Romi i Romkinje su i dalje najsiromašniji, široko diskriminisani/e i potpuno isključeni/e iz našeg društva”, poručile su Žene u crnom i istakle da država ne nudi alternativna rešenja, bez kontrole troši novac koji stiže za poboljšanje položaja Roma, a stvari se ne menjaju.

Koordinatorica Žena u crnom Staša Zajović kazala je da su “rasna i etnička distance veoma zabrinjavajuće u Srbiji, a najveće su prema romskoj populaciji, zatim prema Bošnjacima i drugim manjinama koje imaju drugačije načine života, stilove i drugačije seksualno opredeljenje - LGBT populaciji”.

Zajović je rekla da Žene u crnom rade sa onima koji su meta fašističkih organizacija, a država “prema tim organizacijama ima tolerantan stav”.

„U Srbiji je nizak stepen prihvatanja, odnosno odbijanje azilanata iz Afrike, Azije, pre svega. To pokazuje ciničnu poziciju institucija i društva, azilanti su obeleženi kao oni koji narušavaju bezbednost”, ocenila je Zajovićeva i dodala da se u ubrzanj fašizaciji društva umanjuje stepen slobode i poriče pravo na različitost.

Nekoliko desetina žena nosile su transparente raznih boja na kojima je bilo ispisano “Ne damo da nas pobeđe!”, “Ne damo da nas zastraše!”, “Rasizmu se odupiremo!” i “Jasno poručujemo: Stop rasizmu!”.

Jednosatni protest u Knez Mihailovoj ulici u centru Beograda održan je po jakoj kiši i uz nekoliko desetina policajaca.

“Nezaposlenost Roma i Romkinja je izuzetno visoka, između 90 i 95 posto. Diskriminacija je prisutna u svim sferama života - pri zapošljavanju, u zdravstvu i školstvu. Istraživanja pokazuju da su ‘belom’ stanovništvu Romi društvena grupa najmanje prihvatljiva za brak. U klimi opšte nekažnjivosti, rasno zasnovano nasilje na ulicama je sve češće”, ocenjeno je u saopštenju.

Generalna skupština UN je 1966. godine odlučila da se 21. mart obeležava kao Međunarodni dan eliminacije svih oblika rasne diskriminacije, u znak sećanja na 69 osoba koje su protestovale protiv aparthejda i zbog toga ubijene 21. marta 1960. godine u Južnoj Africi.

Iz Beograda predstavnice Žena u crnom otputovale su u Novi Bečej da povodom 21. marta iskažu solidarnost sa tamošnjom romskom populacijom. Primile su ih članice Ženske romske mreže. Zajedno su organizovale marš protiv rasizma centrom grada, iako je padala je ledena kiša i duvao vetar. Za tamošnju populaciju to je bio veoma značajan dan, i većina se priključila maršu tokom koga se uzvikivalo: "Svi smo mi Romi", "Stop rasizmu, stop diskriminaciji", "Protiv rasizma, odupri se rasizmu". Nakon marša u lokalnom centru je bio performans umetničkog kolektiva Dah teatra, izvedba bez reči, samo uz muziku i ranije snimljene rečenice koje govore o stereotipima prema Romima i Romkinjama u Srbiji. Glumci i glumice su telima, a ne rečima, portretisale prepreke na koje Romi i Romkinje nailaze u svakodnevnom životu.

Sofija Vrbaški

Marš centrom Beograda

Aktivisti i aktivistkinje Mreže Žene u crnom i Ženskog fonda Rekonstrukcija su protestnim maršom kroz centralne beogradske ulice 8. marta ukazali na kršenje radnih prava žena u Srbiji. Njima su se priključili i aktivisti udruženja za podršku LGBT osobama, noseći zastave duginih boja.

Noseći transparente sa natpisima "Zašto država spava dok se krše moja radna prava", "Zakon je mrtvo slovo na papiru, ja hoću da živim od svog rada" i ispisane članove Zakona o radu koji su kršeni, gradskim ulicama prošetale su aktivistkinje iz dvadesetak gradova Srbije.

Grupa žena je čitala tekstove o kršenju njihovih radnih prava kod Ruskog cara. „Ovim maršom optužujemo državu da pravi zakone koji su mrtvo slovo na papiru, ne poštuje elementarna radna prava žena i stavlja žene u poziciju ropkinja“, rekla je Staša Zajović, jedna od organizatorke marša.

Jedna od priča glasi: „Zovem se Mirjana i dolazim iz Novog Bečaja. U jednoj privatnoj prodavnici peciva u izlogu sam videla oglas na kome je pisalo „Potrebna radnica“. S obzirom da imam završenu trogodišnju srednju školu, javila sam se na oglas. Primio me vlasnik pekare i kada sam objasnila zašto sam došla vlasnik me ništa nije pitao o mojim radnim sposobnostima ili iskustvu, nego je odmah rekao da je mesto popunjeno. Napomenula sam da oglas i dalje stoji u izlogu, na šta je vlasnik rekao da je zaboravio da skine i da će to odmah uraditi. Ipak sam sutradan ponovo otišla u pekaru i videla da oglas i dalje stoji. Obratila sam se Udruženju Roma Novi Bečej i ispričala im šta sam doživela prilikom traženja posla. Aktivistkinja koja je bila bela otišla je u pekaru i rekla gazdi da želi da popriča sa njim o svom zapošljavanju. Gazda je upitao da li ima radnog iskustva, izrazio simpatije i pitao je kada može početi da radi“.

„Postoji mnogo žena starijih od 50 godina koje su radile u danas zatvorenim tekstilnim fabrikama. Država mora da obrati pažnje na te žene, njih neće nijedan poslodavac da primi, a još nisu za penziju“, istakla je Svetlana Šarić, aktivistkinja Mreže Žena u crnom.

Dugačkim, ljubičastim platnom, sve su obmotane iskazujući zajedništvo i solidarnost.

Tokom marša pratili su ih bubnjari. Na printovima su bili ispisani članovi Zakona koji štite radna prava.

Obeležavanje je završeno u Centru za kulturnu dekontaminaciju omažom aktivistkinjama, izveštajem sa terena o prekršenim radnim pravima žena, igrokazom Radna prava žena” koji je izveo SOS Vlasotince. Saša Kovačević je govorila o simbolici ljubičaste boje, a Adriana Zaharijević i Marijana Stojčić o kontinuitetu ženskog otpora.

Učesnice skupa u Centru za kulturnu dekontaminaciju su ukazale da žene rade više, a plaćene su manje, da su prve na spiskovima za otpuštanje, a poslednje pri zapošljavanju. Kako je ukazano na skupu u Beogradu, propisi koji zabranjuju diskriminaciju žena su „mrtvo slovo na papiru“.

Dan žena ustanovljen je na Drugoj međunarodnoj konferenciji žena socijalista 8. marta 1910. godine u Kopenhagenu na inicijativu Klare Cetkin, liderke radničkog pokreta. Taj praznik obeležava se u znak sećanja na demonstracije američkih radnica u Čikagu 1909. godine i njujorški marš više od 15.000 žena koje su tražile kraće radno vreme, bolje plate i pravo glasa.

Ta velika reč „dom“

Predstavnice Žena u crnom posetile su 28. marta Zvornik, gde su se sastale sa Bošnjakinjama, ženama i majkama od kojih je gotovo svaka izgubila najmanje jednog muškarca u porodici tokom rata. One, žrtve rata se inače sastaju dva puta sedmično.

Dok smo se upoznavale, shvatile smo da ove žene nose težak teret i nemaju načina da utišaju bol stvoren ratom. Govorile su ne samo o sebi, nego i o članovima porodice koje su izgubili, o svojim spaljenim domovima i o životu koji nikada više neće moći ponovo da žive. Tokom razgovora iskrsele su teme zajedničke ženama sa obe strane Drine: nezaposlenost, nedostatak društvene pomoći i sigurnosti, izostanak državne podrške, gubici – od materijalnih gubitaka do gubitka zdravlja, neangažovanost, osećanje žaljenja i krivice, depresija i osećaj krize. Videlo se da je osećanje zajedništva i „doma“ jedno od najvažnijih u životu ovih žena. Reč „dom“ za njih znači sklonište, bezbednost i povratak normalnosti.

Sagovornice su diskutovale kako da sarađuju u svom feminističkom, anti-militarističkom okviru i pokažu javnosti kako žene, umesto političara, mogu da stvore mir.

Gošće su poslužene tradicionalnom bosanskom večerom, spremljenom u kući. Violeta iz Beograda im je podelila literaturu Žena u crnom i postere, a Zvorničanke su se raspitivale o političkom i etičkom vrednosnom okviru Žena u crnom i njihovim akcijama.

Čitavog dana gradilo se iskustvo solidarnosti - svakog od nas i iz Bosne i iz Srbije. Na kraju dana je bilo očito da će uskoro naše dve grupe raditi kao jedna.

Sofija Vrbaški

Pod cevima tenkova

U Trešnjevcu, Vojvodina, 15. marta bio je radni sastanak četiri predstavnice Žena u crnom i pet predstavnika i predstavnica ove mesne zajednice koje su bile vrlo aktivne u organizovanju nenasilnih pobuna protiv mobilizacije od 1992, u osnivanju „Zicer republike“.. Na sastanku se razgovaralo o značaju redovnih kontakata i učešću žena iz Trešnjevca na feminističkom diskusionom kružoku u maju. Dogovoreno je da se 10. maja uveče, što je godišnjica pobune u Trešnjevcu, emituje film ZDF televizije o pobuni, kao i o kontaktima Žena u crnom sa pobunjenicama i pobunjenicima iz Trešnjevca i Vojvodine.

Žene u crnom iz Beograda su svojedobno objavile, a pod naslovom „Sećanje na antiratni otpor - pamćenje kao građanska odgovornost“ podsetnik „Trešnjevac: maj 1992 – maj 2007.“ da bi iskazale „najdublje poštovanje, divljenje i solidarnost sa meštanima i meštankama Trešnjevca za građansku hrabrost i neposlušnost zločinačkom režimu“.

U bačkom selu Trešnjevac pored Kanjiže održana je 10. maja 1992. akcija protiv nasilne mobilizacije. Žene iz sela odlučile su da se kolektivno suprotstave odvođenju sinova, muževa, očeva na front. Zaposlene u Domu zdravlja organizovale su mirovni miting na kome su govorili Nenad Čanak, Andraš Agošton i Bela Čorba, a nakon toga su žene odlučile oko picerije Zicer organizuju život.

Istog popodneva 92 tenka opkolila su selo. Cevi tenkova bile su uperene u Trešnjevca. Okupljeni su zahtevali da se prekine mobilizacija, da se mobilisani vrate kućama, aboliraju dezerteri, osnuje Liga mira. Demonstrantima je hrana stizala iz svih delova Vojvodine. Uveče su u Trešnjevcu gostovali politički lideri, ali i umetnici. Tada je osnovana „Duhovna republika Zicer“, zajednica svih koji žele mir „bez granica, teritorije, imovine, u kojoj građani/ke imaju neograničena prava ograničena neograničenim pravima drugih“. Proglašen je i ustav ove republike, izabrano je predsedništvo, ambasador i odbor za ljudska prava. „Funkcioneri“ su se smenjivali svakih mesec dana. Prvi ambasador za „celu Evropu“ bio je kompozitor koji se predstavlja kao „vlasnik svojih pesama“. Amblem „Duhovne republike“ je trougao bilijarskih lopti u koji je upisan kružni oblik specijaliteta „Zicera“, pice. Himna je Ravelov „Bolero“, zastave nema, a pripadnici/e Republike mogu se služiti jezikom i pismom koje im najviše odgovara. Počela je permanentna akcija sa sloganom „Reč je naše jedino oružje.“ Uskoro su im se pridružili dezerteri iz Temerina, Sente, Ade, Moravice, Malog Idoša. Protestna akcija trajala je 72 dana. Federalna vojska koja je opkolila selo se povukla.

Žene u crnom su se odmah solidarisale sa nenasilnom probunom u Trešnjevcu. Žene u crnom su uz podršku meštana/ki Trešnjevca održale dva skupa Međunarodne mreže Žena u crnom (1993 i 1995), brojne seminare i radionice. Na prvom skupu Mreže ženske solidarnosti protiv rata/ Međunarodne mreže Žena u crnom u organizaciji Žena u crnom prvom u Novom Sadu od 18. do 20. jula 1992. godine svedočili/e meštanke i meštani Trešnjevca.

Ženska solidarnost iznad granica

Na javnoj prezentaciji Ženskog suda – feministički pristup pravdi u Preševu 25. marta učestvovala je 21 žena: iz Preševa su bile aktivistkinje lokalnog Foruma žena, političkih partija, kao i aktivistkinje Mreže Žena u crnom iz Beograda, Leskovca i Vlasotinca.

Učesnice iz Preševa su visoko obrazovane: lekarke, naučnice, ekonomistkinje, prosvetne radnice. Sem jedne, sve su pripadnice albanske nacionalnosti. Jezik nije predstavljao barijeru, odlično su se razumele. Susret je protekao u više nego prijatnoj atmosferi, srdačnosti, poverenju, iskrenoj želji da se nastave kontakti. Dogovorene su zajedničke aktivnosti, kako na nivou Mreže ŽuC-a tako i aktivnosti žena iz Preševa i aktivistkinja iz Leskovca i Vlasotinca.

Žene iz Preševa su svedočile o nasilju u privatnoj sferi: nasilju nad ženama u porodici, o patrijarhalnom mentalitetu unutar vlastite zajednice koji sprečava žene da o tome javno govore, o nepravdama države, o ograničenjima institucionalne pravde, o nepravедnim odnosima moći na globalnom nivou.

Sve se slažu da je jako važna ženska solidarnost, iznad etničkih barijera i podela, da „žena ženi pomogne“.

Ne sme ni jedan da preživi

U nastavku suđenja za zločin u kosovskom selu Čuška /Qushk gde su ubijena 44 albanska civila, zločin u Ljubeniću/Lybeniq, Pavljanu/Pavlan, gde je bilo 11 i Zahaču/Zahaq gde je bilo 27 žrtava, svedoci Besim Besim Huskaj (Huskay), Amruš Ukšinaj (Amrush Uskinaj) i Sadik Jahmurati ispitani su putem video-linka iz Prištine/Prishtinë u beogradskom sudu od 25. do 27. marta

Za zločin se sudi devetorici pripadnika zločinačke formacije Srbije.

Amruš Ukšinaj je ispričao da se 1. aprila 1999. godine u selu Ljubenić „dogodio težak zločin. Dva dana pre toga Srbi iz sela su nam nagovestili da će se dogoditi masakr. Ujutru rano su došle snage vojske i policije, a onda i grupa 'Šakali'. Oni su nam naredili da za 15 minuta napustimo selo. Povelili smo žene i decu i izašli na glavni put. Grupu nas su pustili da odemo sa ženama i decom u pravcu Dečana/ Deçan, kada su se začuli rafali iz automatske puške. Od straha nismo smeli da se okrećemo, ali smo znali šta se dogodilo. Tog dana je kod džamije ubijeno 51 lice, dok je 11 lica preživelo.”

Besim Huskaj je objasnio: „Dana 1. aprila 1999. godine u selu Ljubenić policajci i vojnici Srbije izvršili su masakr. Ujutru su velike snage došle u selo i počele da nas isteruju iz kuća. Svi smo bili civili, žene, deca, starci. Bili smo nenaoružani. Mislili smo da će da nas oteraju u Albaniju. Nismo ni slutili šta nas čeka. Žene i deca su odvojeni od muškaraca. Muškarce su grupisali na jednom mestu. Deca su vrištala, žene su plakale. Uniformisana lica su pucala u vazduh želeći da nas zastraše. Kod džamije nas je Dejan Bulatović pitao da li znamo da je OVK 1998. iz voza otela njegovog brata. Mi smo rekli da to nije smelo da se desi i da nije dobro što se to desilo. Tada je jedan vojnik rekao drugome: 'Ajde, šta čekaš više. Završi ovo'. Onda je viknuo 'Majku vam jebem arnautsku' i pucao po nama. Ja sam se bacio dole. Bio sam ranjen u nogu i stomak. Prasio sam se da sam mrtav. Oni su onda palili kuće. Čuo sam da je jedan rekao drugome: 'Idi proveriti da li ima živih. Ne sme ni jedan da preživi.' Onda nam je on prišao i ispalio metak u svakog ko bi pokazivao znake života. Meni je prišao i zgazio me po vratu. Zadržao sam dah i trudio se da ne dajem znake života. Kada su se oni udaljili, ja sam ustao, otišao do šume i ostao tamo dok nije pao mrak. Toga dana je ubijen moj brat i još 11 članova moje porodice.

Sadik Jahmurati svedoči: „Dana 1. aprila 1999. godine u selo Ljubenić je došla srpska vojska i policija koja je naredila da svi napustimo svoje kuće i odemo u centar sela. Kod džamije su razdvojeni muškarci od žena i dece. Njima je rečeno da idu za Albaniju, dok smo mi zadržani. Onda se pojavio 'Mrtvi' i tražio nam oružje. Adem Haradinaj je rekao da smo oružje predali još 1998. Onda je ubijen. Dejan Bulatović je rekao da je njegovog brata OVK kidnapovala iz voza, a neko je drugi rekao: 'Ajde šta čekaš, ne sme niko da se izvuče odavde.' Neko je opsovao 'Majku vam jebem albansku'. Čula se rafalna paljba i mi smo popadali. Ja sam bio ranjen. Jedan vojnik je potom išao i proveravao, svakom ko je davao znake života pucao je u glavu. Kada su oni otišli mi preživeli smo se povukli u pravcu šume. Jedan dvadesetogodišnji mladić je bio tako teško ranjen da je umro. Tog dana su ubijeni moj otac, dva strica, brat od strica, sestrić i nećak.”

Miloš Urošević

Žene plaćaju cenu revolucije

Nataša Lambić iz Žena u crnom, Borka Pavićević iz Centra za kulturnu dekontaminaciju, dr Dubravka Stojanović sa Filozofskog fakulteta u Beogradu te Marija Dudić učestvovala su na tribini udruženja "Ateisti Srbije": Mizoginija kao spona među religijama u Beogradu 8. marta. Prenosimo delove izlaganja Lambić pod naslovom „Feministički odgovori na religiozni fundamentalizam“.

Ona kaže da „religija utiče na život žena, bile one vernice ili ne. U njeno ime krše se ženska ljudska prava. Princip biološki utemeljene različitosti opravdava rodne stereotipe koji dodeljuju muškarcima osećaj superiornosti, a ovaj dovodi do diskriminacije žena i nasilja nad njima... Crkva prenosi određeni sistem vrednosti u čitavo društvo, a mi žene zatim internalizujemo te vrednosti kao što su servilnost, tišina, nevidljivost“.

Govoreći o iskustvima aktivistkinja koje su učestvovala u Arapskom proleću, Lambić kaže da se egipatske aktivistkinje za ženska ljudska prava sada suočavaju sa reakcionarnim političkim pokretima i tendencijama i sve većim rodno zasnovanim nasiljem. Od novembra 2011. do marta 2013. bilo je najmanje 20 silovanja, a žene svojim telima plaćaju cenu revolucije. Feministička grupa NAZRA je u februaru 2013. upozorila na kontekst nasilja: politički akteri deluju u patrijarhalno-klasnoj društvenoj stvarnosti.

Nije bolje ni u razvijenim zemljama. Sekularizmu naklonjene feministkinje u SAD (grupe Equality now, PATH, Pandagon, Skepchick itd.) pokušavaju da ublaže uticaj konzervativaca na kreiranje državne politike, posebno u sferi reproduktivnog zdravlja žene. Grupa Religious rights (Religiozna prava) je od januara do aprila 2011. godine u 50 država uvela 916 promena zakona koje su štete reproduktivnom zdravlju žena. U Evropi Irska i Malta imaju najrigoroznije zakone o abortusima.

Lambić ocenjuje da se u Srbiji pod uticajem klerikalizma, koji deluje u sprezi sa nacionalizmom, društvo orijentisalo na „tradiciju“ koja naglašava porodične vrednosti. Još uvek nema svesti da je nasilje nad ženama kršenje ljudskih prava.

„Retradicionalizacija, klerikalizacija društvenog života i teokratizacija države su dovele do fundamentalizma koji podrazumeva mržnju i dehumanizaciju drugih/različitih, mržnju prema svima koji misle drugačije, antizapadnjački stav i ksenofobiju. Sekularni karakter društva je nužan za onemogućavanje pogubnog uticaja religijski inspirisanih zakona i društvene klime na život ljudi. Žene u crnom su od osnivanja članice međunarodnih i regionalnih mreža ženske solidarnosti protiv fundamentalizma – Ženska globalna mreža za reproduktivna prava (WGNRR), Žene protiv fundamentalizma (WAF), Sekularizam je žensko pitanje (SIAWI) i Žene koje žive pod muslimanskim zakonima (WLUML)“, objasnila je Lambić.

Ljevičari bez jednakosti

Predavač prof. dr Lino Veljak sa Zagrebačkog sveučilišta govorio je 13. marta u prostorijama Žena u crnom u Beogradu o fenomenu "Ljevica i desnica". On kaže da su lijevo/desno relativni pojmovi, ali to ne znači da je relativizam opravdan: rasizam i antirasizam nisu jednaki, fašizam i antifašizam ne mogu se relativizirati, pravednost i nasilje nisu isto...

Veljak objašnjava da se lijevo/desno mogu tumačiti na dva načina: u skali kontinuiteta (po uzoru na kromatsku ljestvicu, od ultraljubičastog do infracrvenog) i primjerenije pomoću četverokuta koji se sastoji od ukrštanja slobode i njezine antiteze, autoritarnosti s jednakošću i antitezom, nejednakošću. Napominje da jednakost ne znači (ili ne mora značiti) egalitarizam. Postoje četiri osnovna tipa ljevice: autoritarna ljevica (boljševizam, staljinizam), neautoritarna ljevica, čiji su podtipovi demokratski socijalizam, socijaldemokracija, anarhizam, slobodarska desnica (liberalizam u raznim varijantama), autoritarna desnica (frankizam, fašizam, nacizam). Veljak napominje da ideologija i retorika često prikrivaju te razlike, kakva je bila retorika jednakosti u Nacionalsocijalističkoj radničkoj partiji Njemačke na čelu s Hitlerom; pozivanje na vrijednosti socijaldemokracije u neoliberalno orijentiranim, nominalno socijalističkim partijama na Zapadu. Pokazuje se da je koncept jednakosti i socijalne pravde u autoritarnim, nominalno ljevičarskim režimima najčešće bio pokriće za uspostavljanje faktičkih nejednakosti, a zbrku dodatno proizvode i ideologije "kraja ideologije", prema kojima je danas razlika ljevica/desnica zastarjela.

III Iskustva drugih

Prihvatanje mučne istine: Haški tribunal nije naš sud

Refik Hodžić, aktivista iz Prijedora i bivši portparol MKSJ-a

Efekti oslobađanja generala Vojske Jugoslavije (VJ) Momčila Perišića najbolje ilustruju nepremostiv jaz između Haškog tribunala i naroda Balkana, koji moraju da preuzmu odgovornost za sopstveno suočavanje sa prošlošću.

Nakon što je prošle sedmice Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) objavio presudu svog Žalbenog veća kojom oslobađa Momčila Perišića, dobio sam uobičajenu bujicu pitanja kako će ova odluka uticati na "proces pomirenja u regionu". Moram priznati da mi je muka od ovog pitanja. Kakvo pomirenje? Imao sam potrebu da citiram Milorada Dodika o Markalama ili predsjednika Srbije Tomislava Nikolića o Srebrenici i na pitanje odgovorim pitanjem: "Jeste na ovaj proces pomirenja mislili?"

Presuda Perišiću pokazuje da je došlo vreme da se postavi mnogo važnije pitanje od zastarjele dileme o MKSJ-u i pomirenju: je li Tribunal ispunio svoj širi mandat "doprinošenja uspostavljanju i održanju mira"? Nisam spreman da ponudim svoj konačni sud o tome, jer nisam najsigurniji kojim bi se metodama mjerio takav doprinos, ali gajim ozbiljne sumnje da je MKSJ ikada imao mehanizme ili ozbiljnu namjeru da se time bavi.

Obrazlažući mandat Tribunala, njegov prvi predsjednik, pokojni Antonio Cassese, napisao je u svom prvom godišnjem izveštaju Savetu bezbednosti UN-a: "Uloga Tribunala ne može se dovoljno naglasiti. Ni u kom slučaju sredstvo za osvetu, on je oruđe za zagovaranje pomirenja i povratka istinskog mira. Ako se krivica za zastrašujuće zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji ne pripiše pojedincima, onda će se čitave etničke ili vjerske grupe držati odgovornim za te zločine i biće obilježene kao zločinačke... Istorija regiona jasno pokazuje da se gajenje osećanja 'kolektivne odgovornosti' lako izvitoperi u prezir, mržnju i bijes, i neumitno dovodi do novog nasilja i novih zločina."

Međutim, ni Cassese niti iko od njegovih nasljednika nikada nije jasno izložio kako to ovaj sud treba da uradi osim što će voditi duge, komplikovane sudske procese u svom pravnom balonu od saponice, izolovanom od stvarnosti regije razorene svirepim bratoubilačkim ratom, gdje su izvori nasilja ostali netaknuti, bez pokušaja da se dođe do sveobuhvatnog okvira za provođenje procesa tranzicijske pravde.

MKSJ se nikada istinski nije obavezao narodu bivše Jugoslavije da će u cjelosti ispuniti svoj mandat zato što ga, naprosto, nikada nije doživljavao kao svoju „bazu“, svoje primarne konstituente. Umjesto toga, za veliku većinu sudija i pravnika koji su oblikovali njegov razvoj i jurisprudenciju, ljudi sa ovih prostora su ostali tek dokazne sredstva u Tribunalovim predmetima, a jedini pred kojima su se smatrali odgovornim bili su diplomate u Njujorku, Vašingtonu, Berlinu i drugim uticajnim glavnim gradovima.

I dok su sudije vodili pravne bitke u sudnicama sa ciljem usavršavanja međunarodnog prava, hiljadama kilometara od sumornog Haga, u Bosni i Hercegovini, Srbiji, Hrvatskoj, na Kosovu i u Makedoniji, javni diskurs o značenju njihovog rada bivao je sve zatrovaniji.

Riješeni da se drže dalje od "politike" i puste da "presude govore same za sebe", donosioci odluka u Tribunalu nikada nisu smatrali za shodno da daju odgovore na krucijalna pitanja koja su se postavljala u Sarajevu, Zagrebu, Beogradu: Kojom se logikom vodi Tužilaštvo – zašto su neki ljudi optuženi, a neki drugi nisu? Šta je filozofija Tribunalove tzv. kaznene politike? Kako je moguće poništiti sudske presude od 1.300 strana sa svega nekoliko stranica žalbene presude? Zašto je optuženima dozvoljeno da se bogate dijeleći Tribunalove pare sa svojim advokatima? Spisak takvih pitanja bez odgovora (koja su često postavljali i "prijatelji Tribunala" iz regije) neoprostivo je dug.

Nedavne oslobađajuće presude u predmetima Gotovina i Perišić ističu se kao primeri ovog "sindroma pravnog Olimpa". Obje sadrže naizgled tehnička ali značajna pomjeranja u Tribunalovoj jurisprudenciji. Argumentaciju njihove pravne logike uspjeće da shvate i prihvate samo oni dovoljno uporni da iskopaju to maglovito značenje u fusnotama presuda, i spremni da ostave po strani sumnje u naizgled očigledne političke motive. Mnogi iz međunarodnih pravnih krugova ostali su zbunjeni novim, redukcioničkim pravnim kriterijima primjenjenim u ovim presudama, koji su u suprotnosti sa ranijim Tribunalovim zaključcima.

Istovremeno, ove presude izazvale su tektonske potrese u zamljama bivše Jugoslavije, sa stvarnim i destruktivnim posljedicama po "proces pomirenja". I dok žučne rasprave o "pobjedničkim narodima i uzvišenim ciljevima", "istorijskim nepravdama", "političkim zavjerama i trgovinama" koje su uslijedile i dalje divljaju između Srba, Hrvata i Bosanaca i Hercegovaca koji uporno pokušavaju da pronađu smisao u ovim presudama, jedan glas je ostao gromoglasno nečujan: glas samog Tribunala.

Ovo nije izuzetak već pravilo: Tribunalove sudije uvijek je više zanimalo i uvijek će više zanimati šta o njihovim presudama kaže međunarodna pravna literatura nego ljudi čijem trajnom miru bi trebalo da doprinese. U najboljem slučaju, ostaviće Tribunalovom programu "outreacha" da "proda" njihove odluke zajednicama kojih se te odluke tiču.

Međutim, nikakav "outreach" ne može da nadoknadi nespremnost da se shvati kako rad sudija utiče na sposobnost Tribunala da ispuni svoj širi mandat. Naročito ne "outreach" kako ga doživljavaju čelnici MKSJ-a: mješavina odnosa sa javnošću, dekontekstualizovanog širenja informacija i beskrajnog niza konferencija.

Ne može iz jednog prostog razloga: sve što jedan sud sa takvim mandatom radi zapravo je "outreach", bio aktivan ili pasivan. Odluke o optužnicama, osuđujućim i oslobađajućim presudama, podrška i zaštita svedoka, ponašanje istražitelja i osoblja na terenu, saopštenja za javnost i njihovo odsustvo, ispadi u sudnicama koje sudije tolerišu optuženima, braniocima i tužiocima, dužina suđenja, način na koji se svo osoblje Tribunala, od sudija do članova obezbjeđenja, ophodi na poslu i van njega, pa čak i administrativne odluke – sve to igra ulogu u onome kako se doživljava rad Tribunala.

Nema te količine "outreacha" koji će uspjeti da iskupi Tribunal u očima majki Srebrenice posle odluke Tužilaštva da se unište predmeti iskopani zajedno sa posmrtnim ostacima njihovih najmilijih. Nema tog broja konferencija o naslijeđu Tribunala koji će uspjeti da objasni građanima Bosne i Hercegovine zašto su njegove sudije ostavile transkripte jugoslovenskog Vrhovnog saveta odbrane nedostupne javnosti. Nikakva objava na internet stranici Tribunala neće uspjeti da opravda to što je Dražen Erdemović osuđen na pet godina zatvora nakon što je priznao ubistvo najmanje 75 osoba. Nikakav PR neće uspjeti da "proda" presude Gotovini i Perišiću u Srbiji i Bosni i Hercegovini.

U reakciji na presudu Perišiću, Erik Gordi je napisao da će "ova nova, treća generacija jurisprudencije MKSJ-a ostaviti dubokog traga u naslijeđu Tribunala. Ponovnim vrednovanjem ranijih ocjena o legitimnosti ratnih ciljeva VRS-a, ona dovodi u pitanje teoriju na kojoj je zasnovano trenutno procesuiranje Radovana Karadžića i Ratka Mladića."

I zaista, dok se suđenja Karadžiću i Mladiću odvijaju uz sve slabije interesovanje javnosti u bivšoj Jugoslaviji, čini se kao da se bave događajima koji se se desili nekom drugom. Nakon presuda Gotovini i Perišiću, nijedan ishod nas više ne može da iznenadi.

Sve se to dešava u stvarnosti u kojoj je većina ratnih zločinaca koje je osudio MKSJ već pušteno na slobodu, i u većini slučajeva rehabilitovano, njihova djela slave se kao činovi herojstva, a njihove ideologije pravdaju kao mučeništva kojima se branila nacija. Za one koji rade na nekakvom suočavanju sa prošlošću, postalo je sve teže da sa nadom gledaju ka Tribunalu.

I dalje se slažem sa Mirkom Klarinom koji je jednom rekao da je MKSJ najbolje što se desilo narodima bivše Jugoslavije od 1991. godine. Ali, u trenutku otrežnjenja, pomirio sam se sa tim da Tribunal, nažalost, nije naš sud, već samo još jedan organ UN-a. Oni koji oblikuju njegovu misiju i odluke, njegov mandat doprinošenja trajnom miru u regionu vide kroz potpuno drugačiju prizmu od naše.

Ipak, bilo to dobro ili loše, taj trajni mir ne zavisi od MKSJ-a: on zavisi, i oduvijek je zavisio od nas. Mi moramo da se suočimo s tim šta smo radili jedni drugima, iznesemo se s tom istinom hrabro i do kraja, i obezbijedimo pravdu žrtvama. Presude Gotovini i Perišiću su konačno potvrdile: MKSJ

to neće učiniti – naše institucije moraju utvrditi istinu i kazniti počinioce. Moramo insistirati, sada više nego ikada prije, na tome da ovdašnje državne institucije preuzmu odgovornost za suočavanje sa prošlošću.

A čineći to, moraćemo da promatramo naslijeđe MKSJ-a mimo samih presuda. Moraćemo da dovršimo njegovu misiju, zahvalni na svemu dobrom što je uradio i nadajući se da do kraja svog postojanja neće nepopravljivo narušiti sopstveni kredibilitet. Zatim ćemo morati da prosijavamo njegove arhive u potrazi za komadićima istine koji će nam pomoći dok dalje tragamo za zajedničkim narativom o našoj traumatičnoj prošlosti. Ali to ćemo morati da uradimo sa hladnim, objektivnim i sveobuhvatnim prihvatanjem distance između MKSJ-a i nas, ljudi kojima je trebalo da služi. Naše mišljenje i naši interesi naprosto nisu, a vjerovatno nikada nisu ni bili, na vrhu Tribunalove liste prioriteta.

(Balkan Insight, 6. mart)

Žena sam, a ne žrtva

Merav Michaeli

Merav Michaeli je izraelska novinarka i aktivistkinja za ljudska prava, koja je ove godine izabrana u izraelski parlament na listi Laburističke partije. Njen inauguracioni govor dat 5. marta u Knesetu ima univerzalno značenje glasa žene u opresivnom mačističkom društvu, isključivom prema svakoj manjinskoj grupi - i čini poziv koji lako mogu razumeti građanke i građani balkanskih država.

Gospodine predsedavajući, uvažene kolege, jedne srede ujutru, 3. jula 1944, Jevrejin cionista u odelu stajao je u kancelariji Adolfa Ajhmana u Budimpešti. "Izgledaš kao da su ti živci pokidani", rekao je Ajhman ovom čoveku. "Možda ću te poslati na odmor u Aušvic". Jevrejin koji je stajao pred njim ostao je miran. Učinio je gest pokazujući da nije inferioran pred ovim sagovornikom, izvadio je tabakeru iz džepa i zapalio cigaretu.

Taj čovek je bio dr Izrael Kastner. Bio je prisutan u toj sobi da bi pregovarao sa Ajhmanom i drugim nacističkim oficirima, ne bi li sačuvao desetine hiljada Jevreja od istrebljenja. Kasnije, došao je u Izrael i kandidovao se za Kneset sa levo orjentisanom strankom "Mapai". Rezso Kastner je bio moj pradeda.

Mi, feministkinje, ne dolazimo kao žrtve. Dolazimo kao jednake, da uzmemo svoju sudbinu u svoje ruke i da oblikujemo stvarnost u kojoj živimo. Ali ne samo realnost naših ženskih života

Imam privilegiju da budem naslednica generacija posvećenih ovom projektu države Izrael i koja pruža dom ljudima iz dijaspore, sa razumevanjem da ne postoji drugo mesto za nas.

Ovo je takođe mesto iz kojeg proizilazi moja kritika. S jedne strane, ja sam deo osnivačke dinastije, a sa druge, ja sam žena. Privilegovana žena, žena koja je "unuka onog", ali još uvek žena. Žena koja je još uvek deo manjine u muškom i vojnom društvu - kao što smo ovde jasno mogli čuti u drugim govorima - u kojem je "mačizam Sabre" i dalje najviša vrednost. To je mesto gde se moja kritika pojavljuje, i to je senzibilitet sa kojim sam došla do ovog Parlamenta.

Svakako da ne dolazim kao žrtva. Ako postoji nešto što sam naučila iz priče mog dede, to je

da ne budem žrtva. Čak i kada je bio bačen u ulogu ultimativne žrtve - Jevrejini protiv glavnog istrebljivača - on je uspeo da uzme svoju, kao i sudbinu svoje zajednice u svoje ruke.

Mi, feministkinje, ne dolazimo kao žrtve. Dolazimo kao jednake, da uzmemo svoju sudbinu u svoje ruke i da oblikujemo stvarnost u kojoj živimo. Ali ne samo realnost naših ženskih života.

Ne postoje "žene" odvojeno od muškaraca, ili od posla, iz društva, ekonomije, bezbednosti, vojske i rata. Da, uprkos vašim odlučnim naporima da nas isključite iz odluka - o ratu, o miru, o tome kako ćemo definisati "bezbednost" i kako da se to ostvari - ipak, i mi smo i dalje deo ovog razgovora. Zato što mi plaćamo cenu na frontu doma, kada vi odlučite da otvorite front rata. Mi plaćamo cenu kada su deca ubijena i ranjena, jer nema mira. Mi plaćamo cenu kada ulažete petinu našeg nacionalnog budžeta u budžet za bezbednost, koji ne isporučuje bezbednost.

Problem isključenosti žena u Izraelu ne počinje i ne završava se u vojnim ceremonijama i sedištimu u autobusima. Žene su isključene u ovoj Kući, gde smo još uvek jedva jedna četvrtina članova. Žene su isključene u kabinetu, na ključnim ekonomskim pozicijama, na akademiji, u vojsci.

Ovde dolazim posle mnogo godina feminističkog aktivizma, kao feministkinja koja ne nastoji da radi samo u korist žena. Ja nisam ovde da molim u ime manjine koju predstavljam. Ovde sam jer verujem da feminizam i feminističko mišljenje može promeniti ukupni način na koji razmišljamo o društvu i državi. Kao feministkinja koja se fokusira ne samo na to kako mi, kao društvo, možemo da zaštitimo nepriviligovane žene, već kao feministkinja koja pita kako mi, kao žene, možemo da sačuvamo naše društvo.

Zato je isključenje žena samo simptom za isključenje drugih sektora. Na isti način Izrael isključuje Mizrahis, Etiopljane, Arape, Ruse, osobe sa invaliditetom, stare, strance i ne-Jevreje. Oni su isključeni od pristupa resursima, od pristupa pravdi, od pristupa aktivnom građanstvu. Ovako oslabljeni oni su isključeni iz osnovnog ljudskog prava na stanovanje i na dostojanstveno postojanje.

Govori i debate u ovoj kući u poslednjih mesec dana su se fokusirali na "ravnopravnu podelu tereta". Zapanjujuće, ovaj zahtev ne dolazi od ovih oslabljenih manjina. On ne dolazi od onih koji su isključeni iz centara moći, od novca i od pravde. Mi ne vidimo zahtev siromašnih da tajkuni podelu svoje breme i resurse, a žene ne stoje ovde i ne traže jednaku platu. Ne. Moćni stoje ovde, oni koji kontrolišu izraelsko društvo, zahtevajući od manjine "jednaku raspodelu tereta". Naopaki svet.

Ovde je svaka kritika države i njenih dela često prihvaćena kao ništa manje nego čin izdaje. Niko ne traži podelu tereta degradiranih plata i uslova rada najamnih radnika, niko ne traži da se podeli teret rasizma sa

kojim se suočavaju Etiopljani, niko se volonterski ne nudi da učestvuje u teretu nezaposlenosti koje nose fakultetski obrazovane arapske žene. Samo najprivilegovaniji u društvu traže ravnopravno učešće u teretu "služenja", koji im, sam po sebi garantuje te ključne pozicije u izraelskom društvu.

Stvar je u tome da niko u izraelskom društvu danas ne priznaje svoju poziciju moći. Niko nije spreman da preuzme odgovornost koja dolazi sa ovom pozicijom. Ono što bi trebalo vidimo u izraelskom društvu ovih dana je da vlasnici velikih korporacija preuzmu sopstvene inicijative da se podignu minimalne plate i preuzmu odgovornost za sigurnost radnog mesta svojih radnika. Trebalo bi da vidimo vladu koja se diči robusnom i rastućom ekonomijom, preuzimajući odgovornost za radnike koje je prepustila na milost i nemilost izvođača radova. Trebalo bi da vidimo bogate naslednike kako doniraju veliki deo njihovog nasledstva javnim fondacijama koje su posvećene pomaganju stanovnicima ugroženih zajednica u pristupu visokom obrazovanju. Bogate opštine koje dele resurse sa svojim siromašnim susedima, po sopstvenoj inicijativi. Nije dovoljno govoriti o socijalnoj pravdi i jednakosti. Kada je neko privilegovan, preuzimanje odgovornosti za ravnopravnost znači da delite nešto od onoga što imate sa onima koji imaju manje.

Ali u današnjem Izraelu, ništa od ovoga se ne dešava. U Izraelu se svi bore oko toga ko je više uskraćen, ko pati više, ko je najbedniji i ko je veća žrtva. I kako se ovo takmičenje u tome ko je veća žrtva intenzivira, isto tako se intenzivira podstrekivanje između konkurentskih žrtava. Članovi ove Kuće su takođe zgrešili učešćem u ovoj trci stradalništva i podstrekivanja žrtava.

Izrael kao država takođe ne preuzima odgovornost za svoje jake i privilegovane položaje licem u lice sa našim susedima/neprijateljima, Palestincima. Kao jaka i bogata država, koja postoji. Umesto da shvati ovu prednost i ponudi pravi mir, zasnovan na poverenju i saradnji, Izrael tvrdoglavo stoji u odbrambeno-agresivnom stavu. Umesto da pružimo ruku našim susedima - koji su živeli toliko dugo u izuzetno teškim uslovima, zbog sopstvene i naše greške - i da im pomognemo da izgrade budućnost koja će biti od koristi svima nama, jaki Izrael nastavlja da se bori sa Palestincima za titulu žrtve.

To je razumljivo, naravno, zašto smo u ovoj poziciji stradalništva. Postoji malo naroda sa takvom nacionalnom traumom u svojoj prošlosti kao što je Holokaust. Ali naš preporod je već ovde, i to već duže vreme. Moramo da internalizujemo taj preporod. Ne možemo ostati samo žrtve Holokausta.

I to zbog toga što diskurs žrtve ne može biti konstruktivan. Ništa ne može da raste iz njega. Došla sam ovde s namerom da promenim taj diskurs u diskurs osnaživanja, uzajamne pomoći, i prihvatanja drugog. Autentičnog i dubokog prihvatanja. Diskurs koji zamenjuje vrisku saradnjom i negovanjem bezbednog mesta. Bezbedni prostor je mesto gde imam siguran posao, zarađujem platu za život, gde mogu sigurno hodati ulicama a da me niko ne pljuje, tuče, zlostavlja i isključuje. Ne zato što sam žena, ili tamnoputa. Ne zato što sam Jevrejka ili ne-Jevrejka, Izraelka ili ne-Izraelka.

Moj deda je spasao desetine hiljada Jevreja u Holokaustu - a ovde je ubijen, u državi Izrael, pre nego što je postao član Kneseta, jer ih je spasao pregovorima sa njihovim nacističkim istrebljivačima. Ubijen je uprkos spasavanju Jevreja, jer je to učinio na način za koji su neki mislili da nije u redu, da nije dovoljno jevrejski, da nije dovoljno cionistički. Ja dolazim iz osnivačke dinastije, ali to je takođe dinastija oko čijeg mesta u ovdašnjem mejnstrimu ne postoji konsenzus. To je dinastija koja stvari radi drugačije.

Položaj onog koji želi "Tikkun Olam" (promena sveta), često je položaj slabosti. Identifikacija sa nevoljama drugih čini vas ranjivim. Zabrinutost za prava "drugih", onih koji nisu na "tvojoj strani", ili baš kao i ti, može učiniti da izgledaš kao ekscentrična, nepouzdana osoba, da budeš osumnjčena za tendenciju preteranog saosećanja sa potlačenima, ili osoba koja sebe samu mrzi. U Izraelu, svaka kritika države i njenih dela, često je prihvaćena kao ništa manje nego čin izdaje.

Ali istina je da je ova kritika dolazi od posvećenosti ovom mestu, kao identifikacija sa njim. Ona dolazi iz želje da učinimo ovo mesto najboljim mestom za život. Najsigurnijim mestom. Mestom koje najviše osnažuje. Koje je najprijetnije. Najvrednije. Zato sam ja ovde.

Štaviše, sposobnost prihvatanja razlika u drugima je sposobnost da prihvatimo naše sopstvene razlike i živimo u miru sa sobom. Tek kada prestanemo da potiskujemo one delove društva koji smo označili kao "drugačije od nas", koji nisu deo nas, mi ćemo postati celina i zdravo društvo. Tek kada dozvolimo svim delovima našeg društva da budu u potpunosti prisutni, da u potpunosti učestvuju, tada ćemo zaista postati prosperitetno društvo, jako društvo. Treba na taj put da se uputimo. To je ono na čemu moramo da radimo. To je ono zbog čega sam ja ovde.

(E novine, 8. mart)

Impresum

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" uređuje redakcijski kolegijum.

Uredila

Tamara Kaliterna

Prelom i ilustracije

Marija Vidić

Izdavač: Žene u crnom

Beograd, Jug Bogdanova 18

Tel/fax 011/2623225

email: zeneucrnom@gmail.com

web: www.zeneucrnom.org

Podlistak "Žene, mir, bezbednost" je realizovan uz podršku

